

Fan och joder, fixa och pillar

En studie av audiovisuell översättning ur språkparets svenska-spanska synvinkel

Vilma Pykkänen

Avhandling pro gradu

Språkexpertprogrammet, Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

Maj 2025

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

Språkexpertprogrammet, nordiska språk

Vilma Pylkkänen

Fan och joder, fixa och pillar: En studie av audiovisuell översättning ur språkparets svenska-spanska synvinkel

Antal sidor: 40 s., 4 s. bilagor

Syftet med denna avhandling är att undersöka audiovisuella översättningar (AV-översättning) till europeisk spanska i en svenskspråkig serie, *Young Royals*. Närmare bestämt är syftet att undersöka vilka översättningsmetoder som har använts i översättningsprocessen vid anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck i de svenska replikerna. De möjliga metoderna är fyra: kompensering, neutralisering, utelämnande och adaptation. Därtill utreder jag ekvivalens mellan käll- och måltext.

Med kvantitativa metod räknar jag hur många gånger varje metod har använts vid de tre språkliga aspekterna. Kvalitativ metod använder jag för att utreda hur de valda metoderna påverkar budskapet som förmedlas via AV-översättningen och om dialogen på svenska och AV-översättningen till spanska är ekvivalenta med varandra.

Av totalt 102 fall är hälften talspråkliga uttryck som till största del har neutraliserats helt eller utelämnats. Bara några talspråkliga verb och substantiv finns i AV-översättningen. Likaså har nästan alla anglicismer utelämnats eller neutraliserats och bara två har adapterats. Däremot finns vulgarismer klart kvar i AV-översättningen. Tre fjärdedelar har varken adapterats eller kompenserats och de förmedlar dialogens färgstarka språk tydligt.

Även om mer än hälften av de språkliga aspekterna inte har lämnats kvar i AV-översättningen är texterna ekvivalenta. Deras innehåll är lika, de förmedlar en informell och vulgär ton, d.v.s. budskapet är det samma, och båda uppfyller samma skopos.

Nyckelord: audiovisuell översättning, ekvivalens, skopos, svenska, spanska, anglicism, vulgarism, talspråkligt uttryck, kompensering, neutralisering, utelämnande, adaptation

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Material och metod	6
1.3 Avhandlingens disposition	7
2 Teori	8
2.1 Översättning	8
2.1.1 Allmänhet av översättning	8
2.1.2 Översättningens historia	9
2.2 Skoposteori	10
2.3 Ekvivalensteorier	11
2.3.1 Funktionell ekvivalens	11
2.3.2 Situativ ekvivalens	13
2.3.3 Dynamisk ekvivalens	13
2.4 Audiovisuell översättning	13
2.4.1 Översättningsmetoder	14
2.5 Språkliga aspekter som undersöks	17
2.5.1 Anglicism	18
2.5.2 Vulgarism	18
2.5.3 Talspråkligt uttryck	19
3 Material och metod	20
3.1 Material	20
3.1.1 Avsnittets intrig	20
3.1.2 Manus	20
3.2 Metod	21
4 Resultat	23
4.1 Anglicismer	24
4.1.1 Kompensering av anglicism	25
4.1.2 Neutralisering av anglicism	25
4.1.3 Utelämnande av anglicism	26
4.1.4 Adaptation av anglicism	26
4.1.5 Budskapet hos anglicismerna	27
4.2 Vulgarismer	27

4.2.1	Kompensering av vulgarism	28
4.2.2	Neutralisering av vulgarism	29
4.2.3	Utelämnande av vulgarism	29
4.2.4	Adaptation av vulgarismer	30
4.2.5	Budskapet hos vulgarismer	30
4.3	Talspråkliga uttryck	30
4.3.1	Kompensering av talspråkligt uttryck	31
4.3.2	Neutralisering av talspråkligt uttryck	32
4.3.3	Utelämnande av talspråkligt uttryck	32
4.3.4	Adaptation av talspråkligt uttryck	33
4.3.5	Budskapet hos talspråkligt uttryck	33
4.4	Texternas ekvivalens	34
5	Sammanfattning och diskussion	36
	Källförteckning	39
	Lyhennelmä	41

1 Inledning

I drygt hundra år har både TV- och filmkulturen utvecklats snabbt. Båda är i första hand känslomedier vilket gör dem så populära. Ingen teknologisk apparat uppfyller en dröm i sig, utan det är hur den används och vilket innehåll den har som avgör om den blir en populär produkt eller inte. (Hietala 2007: 17–19). I det audiovisuella berättandet får mottagaren en illusion av att vara på plats och uppleva allt själv. Den subjektiva upplevelsen, som skapas av ljud och bild, väcker känsloupplevelsen. Den moderna audiovisuella kulturen fokuserar på att använda känslornas symbolik för att presentera levande människor i handling på ett visst sätt. (Hietala 2007: 23.)

I denna magisteravhandling undersöker jag audiovisuella översättningar (AV-översättning) på spanska i en svenskspråkig, serie *Young Royals*. Översättningar generellt, inklusive AV-översättningar, har undersökts mycket tidigare. All översättning som innefattar auditiva och visuella element är AV-översättningar, det vill säga AV-översättning är ett mycket mångfasetterat och varierande område (Oittinen & Tuominen 2007: 11). Ämnet är intressant då man, vad jag vet, inte har undersökt AV-översättningar ur språkparets svenska-spanska synvinkel. Dessutom är svenska och spanska besläktade språk som hör till samma indoeuropeiska språkfamilj. Svenska är ett nordiskt språk, som är en underklass i den germanska språkgruppen (Språkbruk 2008), medan spanska hör till den romanska språkgruppen (IESRibera 2024).

I dagens samhälle finns det mer och mer audiovisuellt material, vilket betyder att behovet av AV-översättningar ökar. För att källtextens budskap ska förmedlas väl måste översättningen vara omsorgsfullt gjord och översättaren måste känna till översättningsstrategier och båda språken samt kulturerna väl. Kvaliteten på AV-översättningarna är inte oviktig eftersom de är en av de mest lästa texterna i dagens globala värld. (Jäskeläinen 2007: 116.)

Placeringen av textningarna varierar beroende på kultur. AV-översättningar kan placeras längst ner på skärmen, som i Europa i allmänhet, eller som vertikala staplar på en sida, som exempelvis koreanska textningar. (Gambier 2007: 85.)

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att leta efter vissa givna språkliga aspekter i transkriberad svensk dialog, analysera AV-översättningen till spanska och ta reda på vilka översättningsmetoder som har använts i översättningsprocessen. Mina forskningsfrågor är:

1. Hur har anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck översatts?
2. Vilka översättningsmetoder har använts mest och vilka minst?
3. Har textens budskap förblivit detsamma? Är texterna ekvivalenta?

För att kunna analysera översättningar, måste man beakta att det finns olika översättningsstrategier och -metoder. Metoderna, som undersöks i denna studie, är adaptation, utelämnande, neutralisering och kompensering (se närmare 2.4.1). Metoderna kan undersökas bland annat genom att man letar efter ovannämnda intressanta språkliga aspekter och ser hur de har översatts. Efter detta kan man jämföra texterna och deras budskap, det vill säga utreda om samma budskap förmedlas i målspråkstexten som i källspråkstexten. Texternas ekvivalens kan undersökas mot bakgrund av olika ekvivalensteorier.

Min hypotes är att det har gjorts en del förändringar vid de valda aspekterna. Sannolikt har talspråkliga uttryck samt vulgarismer neutraliserats eller utelämnats eftersom det i en AV-översättning inte finns tillräckligt mycket plats för hela talade dialogen.

Jag beaktar inte seriens svenska undertextning, AV-översättning till latinamerikansk spanska eller dubbning till spanska. Jag är intresserad av interkulturell och interspråklig översättning inom Europa och därför har jag valt att undersöka översättningsprocessen från talad svenska till skriven europeisk spanska.

1.2 Material och metod

Mitt material består av det första avsnittet av den svenskspråkiga serien *Young Royals*.

Seriens första säsong publicerades 2021 och dess huvudpersoner är ungdomar på 2020-talet. Härigenom är deras språk och sätt att tala modernt och innehåller många intressanta aspekter. Serien handlar om en svensk prins, Wilhelm, som börjar studera på internatskola.

Jag har transkriberat den svenskspråkiga dialogen och letat efter dialogens europeiska spanska översättning. Jag undersöker materialet på samma sätt som Alejandro Bolaños García

Escribano gjort i sin undersökning (2017). Jag letar efter anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck i den svenska dialogen. Sedan undersöker jag hur de har översatts till spanska. Möjliga översättningsmetoder är kompensering, utelämnande, neutralisering och adaptation såsom i Bolaños García Escribano (2017). Med hjälp av diagram visar jag de använda metoderna vid varje typ av språkligt fenomen.

1.3 Avhandlingens disposition

I kapitel 2 presenterar jag några teorier samt kända översättare och forskare inom forskningsområdet. Därtill introducerar jag tidigare forskning i AV-översättning som jag använder som en bas för min undersökning. Vidare går jag igenom ovannämnda översättningsmetoder och språkliga aspekter i slutet av kapitlet. Kapitel 3 presenterar mitt material och mina forskningsmetoder. Undersökningens resultat och analys presenterar jag i kapitel 4. En sammanfattande diskussion avslutar avhandlingen i kapitel 5.

2 Teori

I detta kapitel presenterar jag översättning allmänt (2.1.1) och dess historia (2.1.2.) Efter översikten över översättning redogör jag för skoposteorier (2.2), ekvivalensteorier (2.3) och speciella aspekter av audiovisuell översättning och tidigare forskning inom samma område (2.4) samt översättningsmetoder som undersöks i denna avhandling (2.4.1). Därtill presenterar jag de språkliga aspekter som undersöks i denna avhandling (2.5).

2.1 Översättning

Översättning är ett mångfasetterat område. Numera förstår man att språk och kultur går hand i hand och att man i översättningsprocessen måste beakta båda (Reiss & Vermeer 1984: 7). I följande avsnitt diskuterar jag översättning som begrepp, historia samt olika översättningsteorier och metoder som kan användas vid översättningsprocessen.

2.1.1 Allmänhet av översättning

Ingo (1991: 24) citerar Georges Mounin som konstaterar att översättning är omöjligt i teorin men möjligt i praktiken. Tanken beror på hur man definierar översättning och på vilket sätt måltexten måste likna källtexten: om målet är att måltexten bibehåller källtextens budskap och form, kan man säga att översättningen är omöjligt (Ingo 1991: 18). Till skillnad från det som i teorin är omöjligt kan översättare välja att behålla antingen budskapet eller formen, vilket gör att översättningen i praktiken är möjlig. Då blir måltexten en relativ motsvarighet och inte exakt samma som källtexten. (Ingo 1991: 24.)

Översättning förknippas oftast med språk och det som sker när ett meddelande på ett språk uttrycks på ett annat språk (Vehmas-Lehto 1999: 16). Reiss och Vermeer (1984: 10) påpekar dock att översättning sker även mellan meddelanden som inte är skrivna. Som exempel konstaterar de att en tavla kan översättas till musik. Betydelsen hos tavlan, dess budskap, kan översättas och uttryckas med melodi och ord. För att vara en duktig översättare måste översättaren sålunda behärska, utöver själva språken, målkulturen samt förstå olika slags komplexa översättningsprocesser (Vehmas-Lehto 1999: 16).

En översättning kan rättas och revideras efteråt, det vill säga översättaren kan analysera källtexten flera gånger och återkomma till vissa punkter under och efter översättningsprocessen. Källtexten behöver inte vara i skriftlig form, inte heller måltexten, för att processen ska kunna kallas för översättning. Båda texterna kan vara i muntlig form, eller

bara en av texterna, eftersom tal inspelat på bandspelare kan översättas och lyssnas på om och om igen. De ovannämnda aspekterna skiljer översättning från tolkning som inte kan rättas efteråt eftersom tolkning sker en viss minut och måltextern måste vara färdig genast. (Reiss, Vermeer 1984: 11.)

Enligt Reiss och Vermeer (1984: 54) utgår översättningsteorin från tanken att så kallad primär handling, alltså en källtext, alltid finns. Då är frågan hur eller om man ska fortsätta handlingen, det vill säga om och hur man ska översätta eller tolka. Reiss och Vermeer jämför översättningsteori med allmän handlingsteori som utgår från frågan hur och om man agerar först så att den primära handlingen kan ske. På detta sätt menar Reiss och Vermeer att översättning är en komplex handlingsteori.

2.1.2 Översättningens historia

De tidigaste översättningssituationerna torde ha varit tolkning, det vill säga muntlig översättning, då all kommunikation skett muntligt före skrivkonsten (Vehmas-Lehto 1999: 21). Det äldsta beviset på tvåspråkig kommunikation är från 3000-talet f.v.t. i Assuan i Egypten. Enligt stenskrifterna använde egyptierna tolkar och för tolkning fanns en egen hieroglyf (van Hoof 1986: 4–5). Man har också funnit grammatikor och ordlistor för sumeriska och akkadiska, varav en del innehåller ett sumeriskt piktogram, en fonetisk transkription och en översättning till ordet på akkadiska från samma tidsperiod (van Hoof 1986: 5).

Omkring 800-talet f.v.t. uppstod en speciell kast av översättare i det antika Karthago, som beboddes av sextio olika stammar. Översättarna var befriade från kroppsarbete, deras huvuden var rakade och de kännetecknades av tatuering. Papegoja-tatueringen hade vingarna nedtill om översättaren kunde två språk och vingarna utbredda om översättaren kunde flera språk. (van Hoof 1986: 6.)

De första översättningsteorierna lär vara från romarrikets tid. De berömda översättarna Cicero och Horatius har skrivit ner sina översättningsprinciper och de har därmed blivit möjliga att minnas. Den välkända, och kanske första, översättningsteorin är alltså drygt två tusen år gammal. Under medeltiden framfördes sällan, om alls, översättningens teoretiska utgångspunkter i skriftlig form. Vid skiftet mellan medeltiden och modern tid brottades Martin Luther med översättningsproblemet när han ville översätta Bibeln till folkspråket.

Friedrich Schleiermacher, som också levde på tyskt territorium men två hundra år senare, tog ställning till översättning då han funderade över översättningsstrategier och på så sätt fick sitt namn inskrivet i översättningens historia. I slutet av 1600-talet började översättare, såsom John Dryden, skriva förord till översättningar där de förklarade sina översättningslösningar. Så uppstod de tidiga översättningsteorierna när översättarna själva motiverade sina översättnings principer. (Vehmas-Lehto 1999: 22–23.)

2.2 Skoposteori

På grekiska betyder *skopos* 'mål' eller 'syfte' för vilken handling som helst varvid en synonym för ordet är *funktion* (Vehmas-Lehto 1999: 92). Inom översättningsteori avser det också just funktionen för översättningen (Vehmas-Lehto 1999: 92) och *skopos* definieras som översättningens syfte, dess mål (Reiss & Vermeer 1984: 58). Varje översättning har ett mål, någon anledning varför källtexten har översatts. Till exempel om man vill marknadsföra en svenskspråkig serie utomlands, måste serien få AV-översättningar eller något annat slags översättning på det andra språket. Då är översättningens *skopos* att målspråkstalarna kan förstå vad som sägs i seriens dialog. Med tiden kan dock översättningens *skopos* förändras. Såväl information om källtexten som om målgruppen för översättningen kan förändras, varvid *skopos* kan förändras – inte nödvändigtvis men möjligtvis. (Reiss & Vermeer 1984: 59–60.) Till exempel kan man vilja översätta en gammal serie så att man ser hurdan dialog som var typisk för den aktuella tidsperioden. *Skopos* handlar då inte bara om att förstå vad som händer i serien, utan också om att få information från manuset och även förstå seriens primära målgrupp.

Skoposteori baserar sig på ovan nämnda syfte. Översättaren måste veta varför källtexten behöver översättas, för vem texten ska översättas och vilken betydelse översättningen, alltså måltexten, har för målgruppen. (Reiss & Vermeer 1984: 54–55.) Det finns skillnad mellan att översätta film för tidsfördriv och till exempel att översätta film för att visa hurdan politisk propaganda det ingår i filmen och dess dialog. Översättningens *skopos* avgör valet av översättningsstrategier och –metoder och svarar på frågan om i vilket syfte texten ska översättas. *Skopos* hjälper att bestämma vad och hur någonting ska göras. (Reiss & Vermeer 1984: 54–55.) Om man vill analysera propaganda med hjälp av film på främmande språk är det viktigt att översätta så att alla sidoanmärkningar och -meningar samt detaljer överförs till målspråket. Om AV-översättningens *skopos* är att målspråkstalare ska kunna njuta av och titta

på filmen är det antagligen viktigare att förmedla dialogens huvudpunkter och att göra AV-översättningen lättläst.

Översättarens beslutsprocess kan delas in i tre faser enligt Hella Kirchhoff (muntligt meddelande 6.4.1981). Först måste skopos bestämmas. Skopos kan endast fastställas om det är möjligt att bedöma mottagarna av översättningen. För en okänd mottagare går det inte att definiera ett meningsfullt handlingsmål. För det andra finns det en hierarki av källtexten som bygger på en definition av skopos. Olika värden för olika delar av källtexten kan bedömas redan före översättningen. Att göra en förändring under, före eller efter översättningsfasen är en praktisk fråga. I det tredje skedet genomförs skopos. Källtexten ändras, det vill säga översätts och förmedlas, med hänsyn till uppskattningen av vem måltextens mottagare är. (Reiss & Vermeer 1984: 59.)

2.3 Ekvivalensteorier

Begreppet *ekvivalens* har fötts från tanken att huvudsyftet vid översättning är att finna rationella och riktiga översättningsmotsvarigheter till källtexten. Begreppet har använts i olika betydelser och därför har det inte alltid varit lätt att definiera det tydligt. Därtill har många forskare även skapat egna underordnade begrepp för ekvivalensen. Vid sidan av *ekvivalens* har man använt begreppet *översättningsmotvarighet* på svenska men de två innebär inte exakt samma sak. Medan ekvivalens syftar på motsvarighetförhållande, syftar översättningsmotvarighet på ett ord eller uttryck. (Ingo 1991: 81–82.) Eftersom olika ekvivalensteorier prioriterar olika och betonar olika drag, kan ekvivalens ses och definieras på olika sätt: inget är bättre än det andra.

2.3.1 Funktionell ekvivalens

Funktionella ekvivalensteorier bygger på likhet mellan funktioner i käll- och måltexten, men i praktiken skiljer sig funktionerna ofta i texterna så att översättningen inte kan vara funktionellt helt ekvivalent. Enligt Reiss och Vermeer (1984: 70) finns det många olika ekvivalensskriterier och beroende på källtextens funktion kan kriterierna ordnas hierarkisk. Exempelvis delar Albert Neubert in översättningssituationer i fyra olika typer beroende på de pragmatiska skillnaderna mellan käll- och måltexten, det vill säga vilket förhållande språkbrukarna har till texterna. (Vehmas-Lehto 1999: 87.)

2.3.1.1 Ekvivalens enligt Reiss och Vermeer

Olika texttyper får olika typer av ekvivalens. Vilken källtextens mening är och varför texten finns bestämmer vilket ekvivalensskriterium som är det viktigaste just för den aktuella källtextens funktion. Till exempel nämner Reiss och Vermeer (1984: 91) att det viktigaste ekvivalensskriteriet när det gäller en översättning av en informativ texttyp, som en nyhet, är denotation och semantiska innehållselement. Det viktigaste ekvivalensskriteriet vid expressiv texttyp, såsom lyrik, är däremot en konstnärlighet och form. Vid operativ texttyp är de viktigaste kriterierna appellationsseffekt och övertalningsstrategier (Reiss & Vermeer 1984: 120). Dessa primära kriterier kan sedan följas av andra viktiga funktioner för texten vilka översättaren placerar i hierarkisk ordning för att underlätta översättningsprocessen (ibid. :91).

Översättningens skopos, tillsammans med texttypens egenskaper, bestämmer den primära ekvivalensen. Översättaren måste bestämma vilka element i källtexten som är funktionellt mest relevanta och vilken inbördes hierarkisk ordning de har. Översättaren bör därtill beakta att alla källtextens egenskaper inte kan uttryckas ekvivalent i måltexten, och då måste hen avstå från dem eller kompensera för dem. Således är det viktigt att ta hänsyn till funktionen för varje text element i kontexten. (Reiss & Vermeer 1984: 95.)

Ekvivalens eftersträvas endast när käll- och måltexterna har samma funktion, det vill säga att förutom textgenren måste texttypen utredas eftersom den kan ha en avgörande betydelse. Man bör dock komma ihåg att käll- och måltexter inte alltid har samma funktion. När källtexten översätts, måste man fundera på om måltexten ska väcka samma känslor och föreställningar som källtexten eller om den som inte förstår källspråket ska få reda på textens innehåll ord för ord. (Reiss & Vermeer 1984: 120–121.)

2.3.1.2 Ekvivalens enligt Albert Neubert

Textlikhet är inte utgångspunkten för Neuberts funktionella ekvivalensmodell även om han inte helt och hållet utesluter detta perspektiv. Neubert anser att en typindelning hjälper till att gestalta om texterna ska vara desamma eller nära varandra. (Vehmas-Lehto 1999: 87–89.)

Den första typen består av texter vars funktion inte ändras vid översättningen. Käll- och måltexterna har ett liknande användningsändamål, eftersom källtexten egentligen inte är riktad till källspråkstalare utan texten intresserar målspråkets mottagare på samma sätt. Exempel på sådana texter är reklam och vetenskaplig litteratur. Den andra typen är texter som är riktade till källspråkstalare. Texter i denna grupp har ingen koppling till målspråkstalare

eftersom de är knutna till en viss politisk, ekonomisk eller kulturell situation såsom lagtexter och lokalnyheter. Om en text av denna andra typ översätts, ändras dess funktion. (Vehmas-Lehto 1999: 87–88.)

Till den tredje typen hör texter som visserligen har uppstått i ett visst samhälle i en viss situation, men trots källspråket har texterna något att ge alla. Dessa texter gäller konst och är riktade samtidigt till käll- och målspråksmottagare, varvid textens funktion förblir densamma. Den fjärde typen utgörs av texter som ursprungligen är riktade till målspråkstalare. Hit hör bland annat propaganda för utlänningar. Textfunktionen ändras inte vid översättning, även om texten först skrivs på källspråket, eftersom den är avsedd för översättning. (Vehmas-Lehto 1999: 88.)

2.3.2 Situativ ekvivalens

J. C. Catfords (1965: 27–28) situativa modell beskriver likheten mellan olika situationer. Med fraser på olika språk kan man beskriva samma situation med olika betydelsekomponenter, men ändå gör likheten i situationen att texterna på de olika språken blir ekvivalenta. I den situativa modellen är den avgörande faktorn situationen som inte förändras vid översättningen (Catford 1965: 49). Här är det alltså fråga om en textuell ekvivalens, det vill säga att en större enhet i käll- och målspråket är utbytbar i en viss situation (Catford 1965: 27).

2.3.3 Dynamisk ekvivalens

Vehmas-Lehto (1999: 56–58) presenterar också Eugene A. Nidas teori om dynamisk ekvivalens som baserar sig på reaktionen hos mottagarna av översättningen. Vid dynamisk ekvivalens mäts översättningens värde inte bara utifrån käll- och måltexten utan utifrån en yttre faktor, mottagarens reaktion. Om mottagarna av båda texterna får samma reaktioner är texterna ekvivalenta med varandras. Enligt Nidas teori kan man sträva efter ett naturligt målspråk genom att avvika från källspråkets form och betydelse för att flytta översättningen närmare mottagarens kultur. Den dynamiska ekvivalensteorin är kommunikativ, vilket innebär att översättning uppfattas som en form av kommunikation. Översättaren förmedlar budskapet på källspråket, meddelandet, till målspråk.

2.4 Audiovisuell översättning

Termen *audiovisuell* innebär att man observerar med hjälp av hörsel- och synintryck och representerar ljud- och bildbaserad kommunikationsteknik såsom serier och filmer (Immonen

2008: 7). Termen kommer från två latinska verb i första person singularis: *audio* 'höra' och *video* 'se' (Lehtonen 2007: 30).

Vissa teoretiska riktningar inom översättningsvetenskapen ringaktar AV-översättning eftersom den inte kan bevara källtextens alla drag. Å andra sidan kan AV-översättning ses som en kunglig art då översättaren måste kunna urskilja den väsentliga informationen i källtexten, datera den rätt och ibland till och med skapa en illusion av olika talesätt eller dialekter. (Jääskeläinen 2007: 116) Likaså skapar bristen på utrymme och tid utmaningar för AV-översättare. En textrad rymmer cirka 28–34 bokstäver och två rader text cirka 56–68 bokstäver åt gången i tv-rutan som bör synas i 2–3 eller i 4–6 sekunder. Förutom ovannämnda utmaningar kan tv-program behandla vilket ämne som helst. Översättaren måste känna till ämnet, behärska dess ordförråd och förstå både käll- och målspråkkulturen. Likaså måste översättaren känna till AV-översättningens mottagare och skapa en lämplig översättning just för dem. (Ingo 2007: 282–283.) En översättning till experter och en översättning till barn bör avvika från varandra ansenligt.

Alejandro Bolaños García Escribano undersöker audiovisuella översättningar från franska till spanska i sin studie (2017). Han utreder hur filmens franskspråkiga dialog har översatts till skriven spanska. Bolaños García Escribano söker markörer för variation och kulturella komponenter i dem. Han undersöker vidare den audiovisuella översättningens funktionalitet och försöker hitta en effektiv metod för analys av språklig variation inom AV-översättning. Bolaños García Escribano letar efter talspråkliga uttryck, vulgarismer, anglicismer och element av variation från talad franska samt undersöker hur de har översatts till spanska. (Bolaños García Escribano 2017: 223–224.) I min avhandling undersöker jag anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck på samma sätt som Bolaños García Escribano som indelar möjliga översättningsmetoder i fyra grupper: kompensering, utelämnande, neutralisering och adaptation (2017: 235).

2.4.1 Översättningsmetoder

Det finns en hel del översättningsstrategier och -metoder som även kan ha underkategorier. I detta delkapitel presenterar jag fyra översättningsmetoder som jag använder för att analysera mitt material. Med hjälp av exempelfraser från *Young Royals* -seriens första avsnitt, förklarar jag metoderna *kompensering*, *utelämnande*, *neutralisering* och *adaptation*. Följande förkortningar används i exemplen: RS betyder replik på svenska; AVS är förkortning för AV-

översättning till spanska; DÖ betyder min egen direkta ord för ord-översättning från spanska till svenska för läsare som inte kan spanska.

2.4.1.1 Kompensering

Kompensering innebär att lägga till ett element för att ersätta utelämnande eller neutralisering av ett drag i källtexten (Bolaños García Escribano 2017: 235). Syftet med denna åtgärd är att säkerställa att källtextens betydelse och funktion bibehålls i måltexten även om vissa detaljer inte kan återges på samma sätt. I översättningsprocessen kan kompensering göras genom att lägga till ett ord, en fras eller en mening som på något sätt balanserar upp förlusten av ett drag i källtexten och bibehåller den kommunikativa kraften och känslan i källtexten. Ett exempel av kompensering av den ofta använda vulgarismen *jävla* på svenska i exempel (1):

(1) RS:	Jag är så <u>jävla</u> hungrig, alltså.
AVS:	Qué hambre, <u>joder</u> .
DÖ:	Hur hungrig <u>fan</u> .

I exempel (2) finns ett tydligt exempel på kompensering av längre fras. Replikens AV-översättning är också talspråklig och vulgär såsom repliken på svenska. Även om innehållet har modifierats mycket i översättningsprocessens förmedlar det med hjälp av kompensering samma ton och stil som repliken på svenska. Fastän AV-översättningen är kortare än källrepliken har det lagts till ett talspråkligt uttryck, *coña* 'vits', och en vulgär fras, *de puta madre*, som i denna kontext betyder 'jättefin'. Fraserna har inte översatts direkt från den svenska repliken utan det har skapats en innehållsligt lite avvikande översättning:

(2) RS:	Jag driver bara. Det kommer att vara <u>skitkul</u> , ju.
AVS:	Es <u>coña</u> . <u>De puta madre</u> .
DÖ:	Det är <u>skämt</u> . <u>Av hora moder</u> .

2.4.1.2 Utelämnande

Utelämnande är en översättningsmetod där något element i källtext utesluts från översättningen (Vetenskapstermbanken 2018), det vill säga, något lämnas osagt eller ogjort (DLE 2024). Inom översättningsvetenskap betyder utelämnande att något drag i källtexten, till exempel ett ord, ett uttryck eller en hel mening tas bort under översättningsprocessen.

Däriigenom innebär utelämnande en total minskning av det valda draget (Bolaños García Escribano 2017: 228). I exempel (3) har en svordom, *fan*, utelämnats:

- (3) RS: Fan, vad kul att du är här.
 AVS: Qué guay que hayas venido.
 DÖ: Vad kul att du har kommit.

Som konstaterats kan fraser också utelämnas. I exempel (4) används den talspråkliga frasen *Men Gud* i den svenska repliken. I AV-översättningen står det ingenting, det vill säga hela frasen har utelämnats och den har inte kompenserats alls. När frasen sägs i dialogen, finns det ingen översättning på skärmen:

- (4) RS: Men gud.
 AVS: -

2.4.1.3 Neutralisering

Att normalisera eller standardisera ett språkligt drag kallas för neutralisering (Bolaños García Escribano 2017: 226). Effekten och funktionen av neutralisering i översättningsprocessen (DLE 2024) innebär att vissa aspekter blir neutrala i måltexten, medan de i källtexten är tydligt framträdande på ett eller annat sätt. Anglicismen *yeah*, som urskiljer sig tydligt i svaret på frågan i repliken, har neutraliserats och i stället används den neutrala spanska interjektionen *sí* i exempel (5):

- (5) RS: Vill du ha vatten? -Oh, yeah.
 AVS: ¿Agua? -Sí.
 DÖ: Vatten? -Ja.

Neutralisering av ett talspråkligt ord förekommer också i exempel (6). *Syrra* är en vardaglig modifiering av substantivet *syster* som urskiljer sig tydligt från de andra orden i repliken. Uttrycket har inte bevarats i AV-översättningen utan har neutraliserats genom användning av det neutrala substantivet *hermana* som betyder 'syster':

- (6) RS: Det där är min syrra.
 AVS: Esa es mi hermana.
 DÖ: Det där är min syster.

2.4.1.4 Adaptation

Funktionen och effekten för anpassning kallas för adaptation (DLE 2024). Vissa språkaspekter i källspråket passas till målspråket så att den aktuella språkaspektens samt textens budskap förblir detsamma. Användning av adaptation bygger på situativ ekvivalens. Drag i källtexten som inte anses lämpliga för den nya situationen och målpubliken, omarbetas i översättningen så att valda aspekter anpassas till måltextens och kontextens krav. (Vetenskapstermbanken i Finland 2020.) En tydlig adaptation av en vulgarism, *fan*, finns i exempel (7):

(7) RS:	Vem <u>fan</u> bjöd dem?
AVS:	¿Quién <u>coño</u> los ha invitado?
DÖ:	Vem <u>fitta</u> dem har bjudit?

Ett annat exempel på adaptation presenteras i exempel (8). Det talspråkliga uttrycket är substantivet *bror*. I den här kontexten används det om person som inte riktigt är syskon. *Bror* signalerar en positiv relation mellan personer (även oaktat kön), som stöttar och litar på varandra (Bitar 2023). Även om spanska har ett ord för 'bror', betyder det inte samma som svenskans *bror* i den här kontexten. Samma budskap förmedlar däremot det spanska substantiv *tío* som ordagrant betyder 'farbror' eller 'morbror' men i Spanien används det också om nära vänner med samma betydelse som svenskans *bror*.

(8) RS:	Sorry, <u>bror</u> .
AVS:	Lo siento, <u>tío</u> .
DÖ:	Förlåt, <u>farbror</u> .

2.5 Språkliga aspekter som undersöks

I denna undersökning letar jag efter anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck i dialogen i en svensk serie och analyserar deras motsvarigheter i AV-översättningen. De tre språkliga aspekterna har sannolikt översatts genom användning de fyra olika översättningsmetoderna som presenterats i tidigare avsnitt: adaptation, utelämnande, neutralisering och kompensering. I detta underkapitel definieras de tre språkliga aspekterna var för sig. Alla exempel är tagna från dialogen av *Young Royals*-seriens första avsnitt.

2.5.1 Anglicism

Anglicismer är lånord, idiomatiska uttryck eller modifikationer av ett språkligt drag som hämtas från engelska även om det aktuella språket har egna uttryck för samma fenomen. Det är svårt att definiera anglicismer noggrant men de kan ändå indelas i två typer. Den första gruppen innehåller anglicismer som förbättrar det aktuella språket då det saknar ett ord eller uttryck som engelskan har. (Fariás 2024.) Till exempel har utropet *wow* inget motsvarande ord i svenska. Till den andra gruppen hör till ord och uttryck som redan har egna uttryck på det aktuella språket men ändå använder engelska i stället (Fariás 2024). Ett sådant uttryck är *fucking unbelievable* som kan uttryckas på svenska med *jävla otroligt*

Med andra ord kan anglicismer vara lånord som är kopierade direkt från engelskan som *sure* och *yeah* i dialogen i mitt material. Anglicismerna kan också vara adapterade ord från engelskan såsom det svenska verbet *chilla* som används i dialogen några gånger. Därtill kan syntaktiska strukturer och stående uttryckt vara anglicismer om de har fått influenser från engelska. (Fariás 2024.)

2.5.2 Vulgarism

Vulgarismer är vulgära uttryck med en grov stil i vardagsspråket och de flesta vulgarismer är svordomar, fattigt och informellt språk (Saob 2019) samt förolämpningar och tabun (Bolaños García Escribano 2017: 224). Begreppet omfattar också ord och uttryck vars uttal är lågspråkligt och olämpligt (Vetenskapstermbanken i Finland 2025). Tydliga exempel på vulgarismer i dialogen i mitt material är bland annat *fan*, *skitkul* och *jävla*.

2.5.2.1 Svordom

Svordomar är ord eller fraser som ofta väcker anstöt och involverar något slags tabun (Silén 2017) eller uttrycker ilska och förbannar eller kränker någon (Svenfelt 2020). Enligt Karyn Stapleton spelar svordomar en roll i det sociala sammanhanget och de används för att skapa känslan av tillhörighet. Svordomar hör till nutidssamhället eftersom de har blivit ett slags konsumtionsvara och vardagsmat i samhället. (Silén 2017.) Svordomarna som används mest i Sverige är hämtade från kristendomen såsom ord *fan*, *jävlar* och *helvete*. Likaså ses mildare kraftuttryck som *jösses*, *herregud* och *kors* som svordomar eftersom de hädar Gud eller Jesus på ett vardagligt sätt. (Språkkonsulterna 2011.)

En del av de mest använda svordomarna är anglicismer. Engelskans svordom *fuck*, och den modifierade formen *fucking*, anses kraftfullt och mycket användbart. Om svenskar vill svära

lite informellt, använder de engelska ord men om svenskar vill uttrycka kraft och känslor använder de svenska svordomar. (Silén 2027.)

Svordomar finns i flera ordklasser; de kan bland annat vara interjektioner, substantiv, verb, räkneord och adjektiv. Oftast är svordomar substantiv som används som självständiga interjektioner, såsom *Fan!* eller *Helvete!* Svordomar kan också vara räkneord som vanligtvis har religiös bakgrund: *attan*, *tusen* och *sjutton* (Språkkonsulterna 2011). Adjektivet *jävla* är mångsidigt. Ordet kan användas också som verb: *ingen som jävlas med mig*. Som adjektiv fungerar *jävla* typiskt som bestämning till ett annat adjektiv eller substantiv: *jävla störig*.

2.5.3 Talspråkligt uttryck

Talspråkliga uttryck omfattar vardagsspråk såsom idiomatiska och stående uttryck (Bolaños García Escribano 2017: 224). Det handlar om talspråk när något i talet skiljer sig från skriftspråket (Vetenskapstermbanken i Finland 2016). Enligt *Svenska Akademiens grammatik* (1999 I: 230) kan talspråket indelas i formellt, neutralt och vardagligt talspråk. De talspråkliga uttryck som undersöks i denna studie är neutrala eller vardagliga. Formellt talspråk, som används i andra typer av sammanhang, bland annat i den akademiska världen, saknar informella och markerade uttryck. När man pratar med vänner eller familjemedlemmar, använder man vanligtvis vardagligt talspråk medan neutralt talspråk utgör någonting mellan dessa två ytterligheter. (Saarinen 2020: 16.)

Förkortningar av pronomen och frågeord såsom *nåt*, *nån* och *va* är typiska för talspråk. Också verb, adverb och substantiv kan vara talspråkliga. Informella verb, till exempel *palla* och *fixa*, förkortade adverb som *tillbaks* samt substantiv, det vill säga förolämpningar som inte har grov eller sexuell stil, *sosse* och *langare* är också talspråkliga uttryck.

3 Material och metod

I det här kapitlet presenterar jag mitt material som består av det första avsnittet av den svenska serien *Young Royals* (3.1) och jag berättar också kort vad som händer i avsnittet (3.1.1). Därefter presenterar jag de metoder som används för att analysera materialet (3.2).

3.1 Material

Young Royals är en fiktiv svensk serie som är producerad av streamingtjänsten Netflix. Seriens första avsnitt publicerades 2021. Jag har valt just denna serie, och dess första avsnitt, för den intensiva dialogens skull. Serien är också modern och dialogen låter som moderna svenska ungdomars tal. Netflix är en mycket känd och relativt billig streamingtjänst med serier och filmer som ses över hela världen. Därför är det intressant att bekanta sig med AV-översättningar och deras kvalitet i så kallade Netflix-original, det vill säga Netflix-producerade serier. Materialet består av det första avsnittet av serien som är 43 minuter långt och innehåller till största delen häftig och impulsiv dialog mellan ungdomar på 2020-talet. Carlos Ibero har gjort avsnittets AV-översättning på europeisk spanska.

3.1.1 Avsnittets intrig

Serien börjar med att Sveriges prins Wilhelm, som kallas också för Wille, hamnar i slagsmål och orsakar en skandal. Därför måste han byta från ett vanligt gymnasium till Hillerska riksinternat. De flesta av studenterna, eller deras föräldrar, är rika och även adliga. En del av dessa studenter tycker att de tillhör en bättre kast eftersom de har mycket pengar eller ett viktigt efternamn. Några stipendiater, Simon och hans syster Sara, går också på riksinternatet. De är inte rika och deras politiska inriktningar skiljer sig från de andra studenters tankevärld. För den skull delar samhällsklasser studenter och drama går inte att undvika. Wilhelm går det första året och hans småkusin August det tredje året på Hillerska. Redan på skolans välkomstfest upptäcker prinsen och Simon varandra och kemi uppstår mellan dem. August och de andra treorna vill ordna invigningsfest för prinsen och ber Simon att skaffa alkohol eftersom de alla är underåriga och inte själv kan köpa alkohol lagligt. I slutet av avsnittet fångar Simon och Wille varandras uppmärksamhet på festen och går ut tillsammans för att gömma sig från August och de andra treorna.

3.1.2 Manus

Jag har transkriberat dialogen och hämtat dess AV-översättning själv. Det finns manus av serien på nätet till exempel på Scribd (<https://www.scribd.com/>). Manusets, som jag har

använt, har brister så jag har använt det bara som grund. Jag har lyssnat på avsnittet och skrivit upp varje replik såsom den sägs. AV-översättningen har jag själv skrivit upp enligt avsnittets textningar. Om det inte finns text på skärmen även om någonting sägs, har jag markerat det med ett streck.

Prins Wilhelm?	-
Prins Wilhelm, bilen är här nu. Vi måste åka så fort som möjligt.	El coche está aquí. Debemos irnos cuanto antes.
Snälla, kan jag få ta en bild? Hallå!	Puedo hacer un foto, por favor? Eh!
Jag pratar med dig! Stanna!	¡Te hablo a ti! ¡Para!
Backa!	¡Atrás!
Hallå?	¿Hola?
Hallå?	¿Hola?

Bild 1 Repliker och deras AV-översättningar; de sju första replikerna.

På bilden syns varje svenskspråkig replik på egen rad på vänster sida och på höger sida finns AV-översättningen på spanska. Jag har skrivit in varje svensk replik just på det sättet som den sägs och på samma rad har jag skrivit AV-översättningen precis som det står på skärmen samtidigt med repliken.

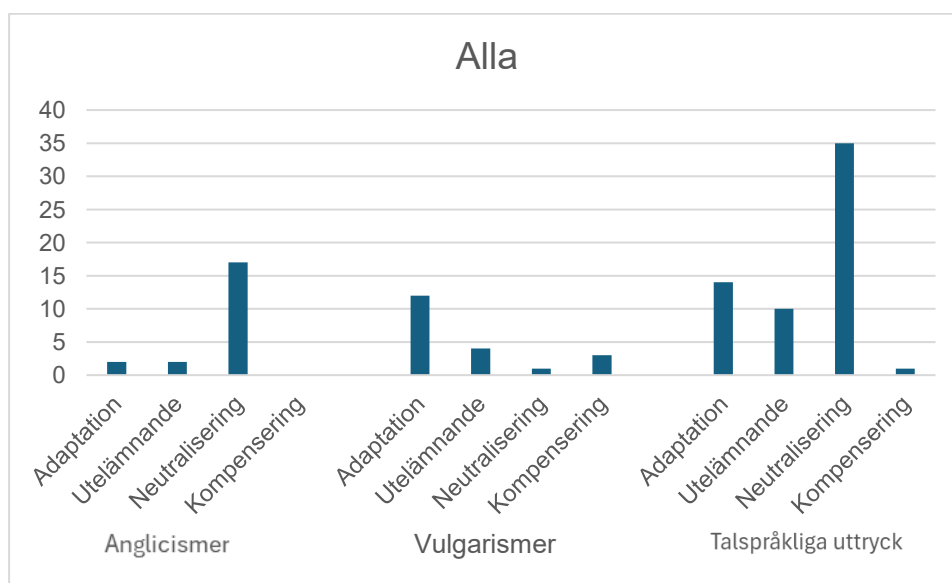
3.2 Metod

Jag använder både kvalitativ och kvantitativ metod i undersökningen. I den svenskspråkiga dialogen letar jag efter anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck. Sedan söker jag deras motsvarigheter i den spanska AV-översättningen och analyserar vad som står i texten, det vill säga hur de aktuella språkliga aspekterna har översatts. Jag har delat in översättningsmetoder i fyra möjliga val som Bolaños García Escribano (2017: 235): adaptation, utelämnande, neutralisering och kompensering.

Jag räknar de använda översättningsmetoderna för varje språklig aspekt för att jämföra hur många gånger varje metod har använts. Med hjälp av Excel skapar jag diagram av resultaten, ett för varje aspekt och ett som visar alla aspekter och deras översättningsmetoder bredvid varandra. Jag jämför också översättningsmetoderna för de valda aspekterna och reflekterar över deras inverkan på budskapet som förmedlas via AV-översättningen.

4 Resultat

I detta kapitel presenterar jag resultaten av min undersökning. Varje underkapitel har 5 avsnitt var, ett för varje språklig aspekt och ett för hur budskapet har påverkats i översättningen. I 4.1. analyserar jag översättningsmetoderna vid anglicismer, i 4.2. vid vulgarismer och i 4.3 vid talspråkliga uttryck. I 4.4 jämför jag alla översättningar, hur de påverkar ekvivalensen mellan käll- och måltexten samt vilken betydelse resultaten har för källtextens budskap och dess förmedling via AV-översättning.



Figur 1 Översättningsmetoderna vid alla tre undersökta aspekter.

Skillnaderna mellan använda metoder i översättningsprocessen är ganska stora mellan de tre språkliga aspekterna. Medan bara 9,5% av anglicismerna har adapterats, har 60% av vulgarismerna och 23% av de talspråkliga uttrycken adapterats. Samtidigt har så mycket som 81% av anglicismerna och 58% av de talspråkliga uttrycken neutraliserats, medan bara 5% av vulgarismerna blivit neutrala. Utelämnande har använts lika knappt vid varje aspekt och bara vulgarismerna har kompenserats lite mer (15%) medan inga anglicismer och bara ett (7%) talspråkligt uttryck har kompenserats.

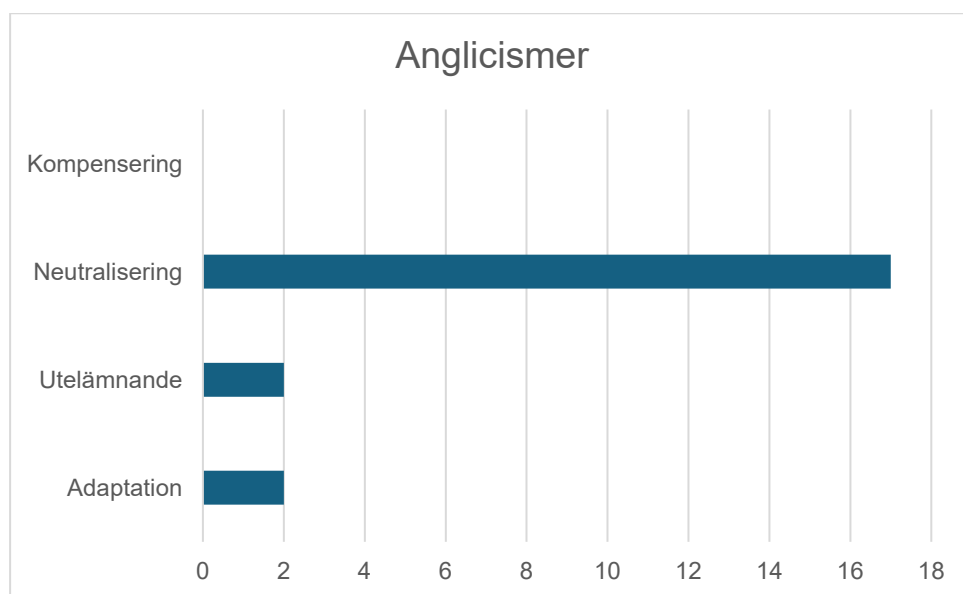
I dialogen har jag hittat 97 fall totalt men jag har räknat svordomarna *fuck* och *fucking* som både vulgarismer och anglicismer. De förekommer fem gånger i dialogen, vilket innebär att materialet omfattar totalt 102 aspekter. Jag har räknat uttryck och fraser som innehåller flera ord som ett fall. Jag använder samma förkortningar i exemplen nedan som tidigare: RS står

för replik på svenska; AVS betyder AV-översättning till spanska; DÖ avser min egen direkta ord för ord-översättning från spanska till svenska för de som inte kan spanska.

4.1 Anglicismer

Det här avsnittet handlar om de anglicismer (läs närmare om anglicismer i delkapitel 2.5.1) som förekommer i seriens svenska dialog. Det används uttryck på engelska 22 gånger i dialogen. En anglicism har bevarats som anglicism i AV-översättningen också och därför syns den inte i figuren; ordet *gay* i repliken *Jag är gay, pappa*, har översatts med *Soy gay, papá*. Svordomarna *fuck* och *fucking* måste beaktas också eftersom de är både vulgarismer och anglicismer och därför har jag tagit med dem i båda grupperna. I detta avsnitt analyserar jag hur har de har översatts som anglicismer och tar inte hänsyn till dem som vulgarismer.

I figur 2 presenterar jag de använda översättningsmetoderna vid anglicismer och illustrerar varje metod med exempelfall. I varje exempel har jag understrukit den språkliga aspekten som exemplet handlar om.



Figur 2 Översättningsmetoderna vid anglicismer.

Neutralisering är den mest använda översättningsmetoden vid anglicismerna. Så mycket som sjutton fall (81%) har neutraliserats. Däremot har det inga anglicismer kompenserats, medan två utelämnats (9,5%) och också två adapterats (9,5%).

4.1.1 Kompensering av anglicism

I översättningsprocessen har ingen anglicism kompenserats. Ett möjligt sätt att kompensera en anglicism skulle ha varit att lägga till en anglicism på något annat ställe i satsen eller i repliken i AV-översättningen med en utelämnad eller neutraliserad anglicism jämfört med repliken på svenska. I exempel (9) finns det ett utrop på engelska, *wow*, i början av repliken på svenska. Ett talspråkligt utrop, *jo*, står i AV-översättningen på spanska men anglicismen har utelämnats helt och hela den översatta repliken är på spanska.

- (9) RS: Wow, alltså. Jag är så avis.
 AVS: Jo, qué envidia.
 DÖ: Fan, vad avundsjuka.

Den utelämnade anglicismen skulle ha kunnat kompenseras genom tillägg i slutet av satsen i AV-översättningen av till exempel ett engelskt idiom *for real* (the English Dictionary 2025): *Jo, qué envidia for real*. En annan möjlighet att kompensera anglicismen vore att använda ett informellt engelskt uttryck som *that's sick* för att förmedla känslan av mentalt illamående (the English Dictionary 2025): *Jo, that's sick*.

4.1.2 Neutralisering av anglicism

Neutralisering är den absolut mest använda översättningsmetoden vid anglicismer. Sjutton (81%) anglicismer har blivit neutrala spanska ord och uttryck i AV-översättningen. I exempel (10) har engelskans förkortning *DM* för *Direct Message* neutraliserats. I AV-översättningen har ett neutralt substantiv i plural använts på spanska.

- (10) RS: Se till att du håller koll på dina DM.
 AVS: Comprueba tus mensajes.
 DÖ: Kontrollera dina meddelanden.

Däremot finns det ett annat slags anglicism i exempel (11). Själva ordet *prank* är engelska men tillsammans med ordet används en svensk artikel. I översättningsprocessen har anglicismen neutraliserats då den översatts till spanska. Ordet *una broma* motsvarar *ett skämt* och är ett neutralt spanskt substantiv.

- (11) RS: Är det här ett prank, eller?
 AVS: ¿Es una broma?
 DÖ: Är det ett skämt?

4.1.3 Utelämnande av anglicism

Översättningsmetod utelämnande har använts två gånger (9,5%) vid anglicismer. En av de utelämnande anglicismer presenteras i exempel (12). Både den svenska konjunktionen *men* och det engelska ordet *sure* har utelämnats i AV-översättningen. I stället för detta har det skrivits tre punkter för att indikera ett öppet slut på repliken.

- (12) RS: Okej, jag har gått här i över en månad, men sure.
 AVS: Si llevo aquí más de un mes...
 DÖ: Ju jag har varit här mer än en månad...

Anglicismen *fucking* i exempel (13), används som adverb, har utelämnats i översättningsprocessen. I AV-översättningen står substantivet utan något slags bestämning förutom ett räkneord. Den här repliken är ett bra exempel på hur allt inte måste bevaras vid AV-översättning, kanske på grund av bristen på plats, och hur texten ändå kan förmedla samma ton, samma budskap som källtexten.

- (13) RS: Vem fan pallar leva så här i tre fucking år?
 AVS: ¿Quién coño puedo vivir así tres_ años?
 DÖ: Vem fan kan leva så här tre år?

4.1.4 Adaptation av anglicism

Anglicismer från svenska dialogen har adapterats två gånger (9,5%) i AV-översättningen. I exemplet (14) har anglicismen i repliken på svenska fått svensk böjning i bestämd form singularis, och samma engelska ord har adapterats i AV-översättningen. Substantivet böjs som bestämda spanska ord i singularis med bestämd artikel i maskulinum. Emellertid finns substantivet *el gif* inte i den officiella ordboken för spanska språket (DLE: Diccionario de la lengua española) vars nätversion har uppdaterats senast 2024.

- (14) RS: Har ni sett giffen av slagsmålsklippet?
 AVS: ¿Habéis visto el gif de la pelea?
 DÖ: Har ni sett klippet av slagsmålet?

Adjektivet *snobbig* (i exempel (15)) kommer från engelska men har fått svenskt utseende. Översättaren har adapterat adjektivet till spanska genom att använda en modifierad version som substantiv på spanska också. Vokalen *e* har tillagts i början av ordet så att det ser ut och

låter som ett spanskt ord. *Esnob* finns i DLE men i beskrivningen på nätsidan står det att ordet har kommit från engelska.

(15) RS: Varför är du så snobbig Sara?

AVS: Te has vuelto una esnob.

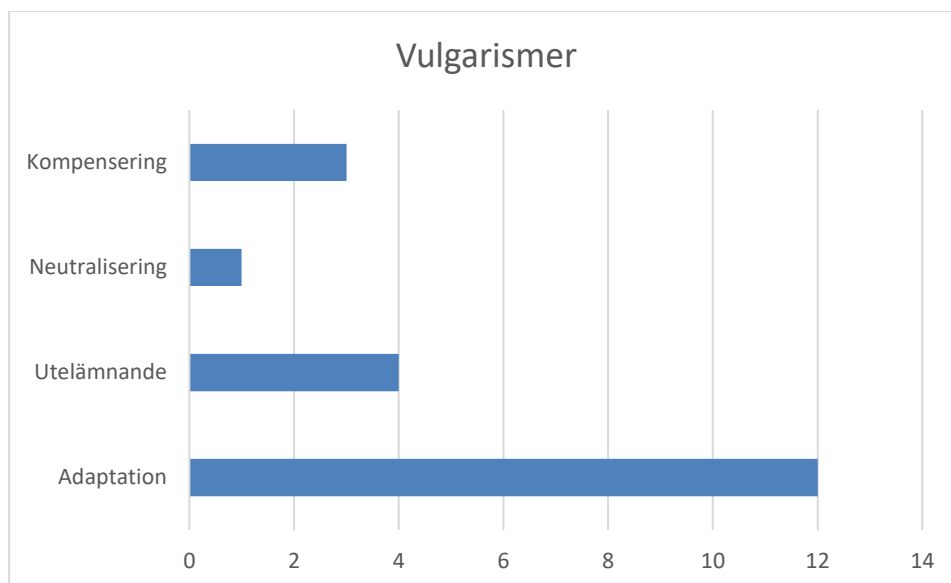
DÖ: Du har blivit ett sprätt.

4.1.5 Budskapet hos anglicismerna

Nästan alla anglicismer har neutraliserats eller utelämnats i översättningsprocessen. Därför förmedlas dialogens kodväxling till engelska inte via AV-översättningen. Faktum är emellertid att AV-översättningen gjorts till spanska. Översättningens skopos har antagligen varit att spanskspråkiga personer ska kunna förstå seriens dialog. Med tanke på det är det mer förståeligt att en hel del av anglicismer inte har bevarats även om replikernas språkliga variation inte framkommer då.

4.2 Vulgarismer

Vulgarismer (se definition i delkapitel 2.5.2) förekommer tjugo gånger i den svenska dialogen, vilket innebär att det används ett vulgärt uttryck i genomsnitt varannan minut i dialogen. Som jag i föregående avsnitt har påpekat, har jag räknat de vulgära uttrycken *fuck* och *fucking* till både den här kategorin samt till anglicismer. I detta avsnitt utreder jag hur orden har översatts vulgarismer och tar inte ställning till dem som anglicismer. I följande delkapitel går jag igenom de använda översättningsmetoderna.



Figur 3 Översättningsmetoderna vid vulgarismer.

Av de 20 vulgarismerna har tre (15%) kompenserat, bara en (5%) har neutraliserats och fyra (20%) har utelämnats. Den största gruppen utgörs av adaptationer. Denna metod har använts tolv gånger (60%).

4.2.1 Kompensering av vulgarism

I följande exempel visar jag hur vulgarismer har kompenserats i AV-översättningen. Kompensering har använts tre gånger (15%) i översättningsprocessen av vulgarismer. I exempel (16) har adjektivattributen *jävla* utelämnats men det vulgära budskapet har kompenserats genom tillägg av en svordom i slutet av repliken i AV-översättningen. Den kompenserade vulgarismen betyder inte det samma som det utelämnade adjektivattributet men det vulgära uttrycket är av samma kvalitet.

- (16) RS: Jag är så jävla hungrig, alltså.
 AVS: Qué hambre, joder.
 DÖ: Hur hungrig, fan.

Vulgarismen i exempel (17) är ett sammansatt med adjektiv som står som predikativ. I AV-översättningen har vulgarismen kompenserats med en beskrivande sats där samma vulgära aspekt, *skit*, förekommer i form av verbet *cagar*. På det sättet har det bevarats replikens vulgära ton bevarats.

- (17) RS: Ja, det är verkligen skittråkigt.

AVS: Sí, te aburres que te cagas.
 DÖ: Ja, du blir uttråkad att du skiter dig.

4.2.2 Neutralisering av vulgarism

Exempel (18) är det enda fallet där vulgarismer har neutraliserats i AV-översättningen. Exemplet vulgarism är verbet *jävlas* som har blivit neutralt i AV-översättningen där det används det neutrala spanska verbet för att indikera mobbning. Vulgarismen har inte heller kompenseras.

(18) RS: Här är det ingen som jävlas med mig.
 AVS: Aquí al menos nadie se mete conmigo.
 DÖ: Här åtminstone ingen retas med mig.

4.2.3 Utelämnande av vulgarism

Översättningsmetoden utelämnande har använts fyra gånger (20%) i översättningsprocessen vid vulgarismer. Exemplet (19) vulgarism är svordomen *fan* som börjar repliken på svenska. I AV-översättningen har den utelämnats helt och satsen på spanska börjar med en konjunktion utan något slags vulgarism i hela den översatta repliken.

(19) RS: Fan, vad kul att du är här.
 AVS: _Qué guay que hayas venido.
 DÖ: _Vad kul att du har kommit.

I exempel (20) är vulgarismen adjektivet *jävla* som fungerar som attribut. Attributet har utelämnats och det finns inga kompenseringar för det i den spanska AV-översättningen utan hela den översatta repliken har neutral stil.

(20) RS: Jag behövde nåt jävla läkarintyg för att få in min medicin.
 AVS: Necesité un justificante médico para mi medicación.
 DÖ: Jag behövde ett bevis medicinskt för min medicinering.

4.2.4 Adaptation av vulgarismer

Den mest använda metoden att översätta vulgarismer har varit adaptation. Tolv (60%) vulgarismer har adapterats i AV-översättningen. En engelsk svordom i repliken på svenska är vulgarismen i exempel (21). *Fuck* är ett självständigt utrop i början av repliken. Även om det finns mer direkt motsvarande ord på spanska, som betyder bokstavligen samma, passar *mierda* bättre i den här kontexten. Det används i situationer som denna och inte till exempel verbet *joder* som betyder exakt samma som engelskas verb *fuck*. *Mierda* förmedlar samma budskap som vulgarismen i repliken på svenska och är mycket naturlig spanska.

- (21) RS: Fuck! Ner med dig.
 AVS: ¡Mierda! Agáchate.
 DÖ: Skit! Sänk dig.

I exempel (22) används vulgarismen *horstämplad* som predikativ i en passiv sats men med uttrycket hänvisar talaren till sig själv. Till spanska har uttrycket översatts på det mest flytande sättet genom att uttrycka samma tanke med samma vulgära element i slutet av en lång replik som verb och pronomen i första person singularis.

- (22) RS: - - så man inte blir horstämplad.
 AVS: - - no quiero que me tachen de puta.
 DÖ: - - inte jag vill att mig de stämplar av hor.

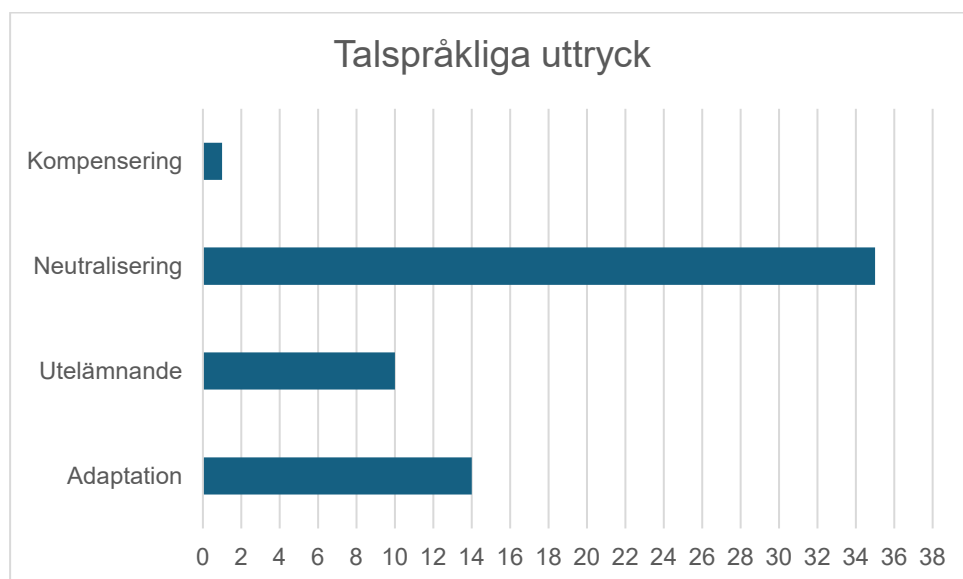
4.2.5 Budskapet hos vulgarismer

Eftersom 75% av vulgarismerna varken har kompenserats eller adapterats, har dialogens vulgära nyans bevarats och förmedlats via AV-översättningen. Samma vulgarismer, svordomar på svenska och engelska i dialogen, upprepas många gånger också på spanska, så även om 25% av vulgarismerna inte finns kvar efter översättningsprocessen, förekommer i genomsnitt en vulgarism minst varje tredje minut. Vulgarismerna som har utelämnats ingår i längre repliken och har troligen blivit utelämnade för brist på plats (Ingo 2007: 283).

4.3 Talspråkliga uttryck

Jag har hittat 60 talspråkliga uttryck som används i den svenska dialogen (se beskrivning av talspråkliga uttryck i delkapitel 2.5.3). Eftersom dialogen äger rum mest mellan moderna ungdomar, är användningen av förkortningar förväntad. En stor del av uttrycken i dialogen är

förkortningar såsom *va*, *nåt*, *nån*. I följande delkapitel går jag igenom de använda översättningsmetoderna och presenterar exempel för varje metod.



Figur 4 Översättningsmetoderna vid talspråkliga uttryck.

Den mest använda översättningsmetoden är neutralisering: hela 35 (58%) uttryck har neutraliserats. Den näst mest använda metoden är adaptation som har använts fjorton gånger (23%) i översättningsprocessen. Tio (17%) talspråkliga uttryck har utelämnats och bara ett talspråkligt uttryck (2%) kompenserats.

4.3.1 Kompensering av talspråkligt uttryck

Bara ett (2%) talspråkligt uttryck har kompenserats. I exempel (23) består uttrycket av flera ord. Det första är en förkortning av pronomenet *någon*. Med substantiv *spritbil* och *langare* hänvisas det till person som olagligt gör själv, ger eller säljer alkohol till underåriga personer. Till spanska har detta översatts med en förklarande bisats. Att ha kontakter innebär i den här kontexten det samma som att ha en spritbil eller langare: att känna någon som kan ge eller sälja alkohol olagligt.

- (23) RS: Ni har väl nån spritbil eller langare?
 AVS: Seguro que tienes contactos.
 DÖ: Säkert att du har kontakter.

4.3.2 Neutralisering av talspråkligt uttryck

Neutralisering är den mest använda översättningsmetoden vid översättningsprocessen av talspråkliga uttryck. Alla förkortningar såsom *va*, *nån* och *nåt* har neutraliserats, eller utelämnats helt. Därför presenterar jag inte exempel på dem utan i stället ett par andra intressanta uttryck ur översättningssynvinkel.

I exempel (24) används ett talspråkligt verb *palla* som betyder 'att orka' eller 'att tåla'. Till spanska har hela verbkedjan översatts med ett neutralt verb *sobrevivir*. I översättningen används böjningsformen i första person singularis, som kan uttrycka futurum i indikativ eller presens i konjunktiv. Den svenska repliken hänvisar till framtiden så kan man anta att översättningen på spanska uttrycker framtid också.

- (24) RS: Jag kan inte komma palla tre år här, Erik.
 AVS: No sobreviviré trés años aquí.
 DÖ: Inte jag ska överleva tre år här.

Exemplet (25) talspråkliga uttryck är ett slags förkortning av ordet *tillbaka*. På spanska har hela repliken formats annorlunda och inga talspråkliga element har inkluderats utan AV-översättningen är helt neutral.

- (25) RS: Kul att vara tillbaks.
 AVS: ¡Me alegro de volver!
 DÖ: Jag är glad av återvända.

4.3.3 Utelämnande av talspråkligt uttryck

Tio av sextio (17%) talspråkliga uttryck har utelämnats i översättningsprocessen. I exempel (26) förekommer två talspråkliga uttryck men den första, *farsan*, har neutraliserats så jag tar inte hänsyn till det här. Det andra talspråkliga uttrycket är verbet *fixa* som i den här kontexten betyder att ordna festen som det talas om i dialogen. Repliken har översatts till spanska väldigt annorlunda sätt utan talspråkliga verb eller några andra kompenserande uttryck.

- (26) RS: Det är klart att farsan fixar festen.
 AVS: Cuenta con tu padre.
 DÖ: Lita på med din far.

I exempel (27) är det talspråkliga uttrycket förkortningen av adverbet *någonsin*. På spanska vore samma tidsuttryck *jamás* eller *alguna vez* men det finns inga tidsuttryck i AV-översättningen eller talspråkliga uttryck för att kompensera eller bibehålla den talspråkliga stilen.

- (27) RS: Jag vill ge honom den vildaste nollningen nånsin.
 AVS: Quiero que tenga la iniciación más salvaje.
 DÖ: Jag vill att han har invigningen mest vildaste.

4.3.4 Adaptation av talspråkligt uttryck

Adaptation har använts fjorton gånger (23%) i översättningsprocessen vid talspråkliga uttryck. I exempel (28) är verbfrasen *ligga runt* det talspråkliga uttrycket som har adapterats till spanska. Det spanska verbet *acostarse* är ett pronominellt verb som i denna kontext betyder att ha sexuell relation med någon. Ordagrant betyder verbet 'sova' eller 'vila'. Samma talspråkliga budskap förmedlas via AV-översättningen.

- (28) RS: Ja, då får du sluta ligga runt, eller?
 AVS: Pues deja acostarte con cualquiera.
 DÖ: Alltså sluta gå till sängs med vem som helst

I exempel (29) är det talspråkliga uttrycket verbet *fixa* som har flera betydelser. I denna sats menas med det att skaffa eller ordna sprit till festen som tidigare diskuterats eftersom personerna i serien är underåriga. Det samma som *fixa* betyder det spanska verbet *pillar* som också har flera betydelser men i denna kontext med talspråkligt ton betyder 'att ordna'.

- (29) RS: - - men om jag kan fixa sprit - -.
 AVS: - - pero si pillo alcohol - -.
 DÖ: - - men om jag ordnar alkohol - -.

4.3.5 Budskapet hos talspråkligt uttryck

Även om tre fjärdedelar av de talspråkliga uttrycken har utelämnats eller neutraliserats, förmedlas dialogens talspråkliga ton. De flesta av de 75% fallen är förkortningar av olika pronomen eller frågeord medan 25% är talspråkliga substantiv, verb eller längre fraser som förmedlar en talspråkligt ton mer än förkortade indefinita pronomina. AV-översättningen

innefattar flera informella verb, substantiv och fraser som bidrar till en talspråklig helhet utan att måltexten blir för otydligt eller svår att förstå.

4.4 Texternas ekvivalens

AV-översättningens skopos kan förklara skillnaderna mellan käll- och måltexten. AV-översättningar egenskaper ska vara lätta att läsa, flytande följa och ge information utan att mottagarna måste anstränga sig att hänga med. Eftersom den aktuella översättningens målgrupp är spanskspråkiga personer, måste den vara på tydlig spanska och klar att förstå. Därför kan den inte innehålla ord på främmande språk eller otydliga talspråkliga uttryck, såsom förkortningar. Däremot finns det flera verb, såsom *pillar* och *acostarse* och substantiv såsom *tío* och *viejo*, som inte är neutrala på spanska utan talspråkliga men finns i spanska språkets officiella ordbok (*El Diccionario de la lengua española*).

Därtill är det viktigt att komma ihåg spanskans interna språkliga variation. Även om AV-översättningen är gjord på europeisk spanska, finns det mycket språklig variation inom målspråket och naturligt talspråk skulle antagligen vara svårt att härma för att likna den svenska dialogens talspråkighet och samtidigt hålla AV-översättningen tillräckligt klar för alla i målgruppen. Trots det är språket i AV-översättningen nästan lika mångsidigt, färgstarkt och vulgär som språket i dialogen.

I fråga om funktionell ekvivalens är texterna ekvivalenta. Såsom Reiss och Vermeer (1984: 91) påpekar har olika texttyper olika ekvivalens beroende på källtextens funktion. Dialogen i serien finns för att tittarna ska få veta vad personerna i serien tänker samt hur och vad de känner så att seriens intrig kan gå framåt. Med tanke på det måste AV-översättningen innehålla huvudtankarna i replikerna som den också gör. Av Neuberts (1999: 87) tre typer av översättning hör AV-översättningar till den första gruppen. Källtexten, i denna avhandling seriens dialog på svenska, är egentligen inte riktad bara till källspråkstalare utan målspråkmottagare kan vara intresserade av texten på samma sätt. Målspråkmottagare, i undersökningens fall spanskspråkiga personer, vill också förstå källtextens innehåll för att kunna följa intrigen och veta mer om karaktärerna i serien. Sålunda kan man tänka sig att de två texterna har ett liknande användningsändamål och är ekvivalenta med varandra.

I fråga om dynamisk ekvivalens (Vehmas-Lehto 1999: 56) är texterna också ekvivalenta när det gäller vulgär och talspråklig stil, eftersom de väcker samma reaktioner hos mottagaren. Spanskspråkiga personer förstår att dialogen innehåller flera vulgära uttryck samt färgstarkt

språk då AV-översättningen efterliknar dialogen med vulgarismer och en del av talspråkliga uttryck. Trots det går mottagaren miste om kodväxling som äger rum i de svenska replikerna då bara två anglicismer (9,5%) har adapterats genom användning av modifierade engelska ord på spanska som redan finns i språkbruket.

Eftersom en del språkliga aspekter har neutraliserats och utelämnats i översättningsprocessen, kan texterna inte konstateras vara helt ekvivalenta ur synvinkeln för situativ ekvivalens (Catford 1965: 27). Man kan inte byta enheter direkt med varandra mellan texterna för alla enheter finns inte med i AV-översättningen. Däremot kan man byta satser mot varandra eftersom deras innehåll är lika trots alla enheter inte har motsvarigheter. Härigenom är texterna ekvivalenta på satsnivå men det räcker inte för en komplett situativ ekvivalens.

Det enda som inte förmedlas tydligt via AV-översättningen är sålunda kodväxling mellan svenska och engelska då det inte finns nästan några anglicismer i AV-översättningen. Som redan konstaterats har AV-översättningen gjorts för att spanskspråkiga personer ska kunna förstå seriens dialog. Med tanke på det kan man konstatera att texterna är ekvivalenta eftersom deras innehåll är likadant även om språklig variation och mångsidighet saknas i viss mån.

5 Sammanfattning och diskussion

Målet med denna undersökning har varit att undersöka den spanska AV-översättningen i en svenskspråkig serie, *Young Royals*. Närmare bestämt har syftet varit på att analysera översättning av anglicismer, vulgarismer och talspråkliga uttryck samt de metoder som har använts i översättningsprocessen. Jag har kategoriserat metoderna i fyra grupper: kompensering, neutralisering, utelämnande och adaptation. Med hjälp av dialogens svenskspråkiga manus och dess AV-översättning på spanska har jag sökt belägg på varje vald språklig aspekt och deras motsvarigheter. Därefter har jag analyserat översättningsmetoderna och skapat beskrivande figurer över dem i Excel. Undersökningsmetoder har därmed varit både kvalitativa och kvantitativa.

Utöver översättningsmetoder har jag undersökt texternas ekvivalens, deras likhet och motsvarighetsförhållande (Ingo 1991: 81) samt funderat med hjälp av olika ekvivalens teorier om texterna är ekvivalenta. Det finns ganska stora skillnader i de använda översättningsmetoderna mellan de tre aktuella språkliga aspekterna, vilket kan få sin förklaring av AV-översättningens skopos, det vill säga dess syfte och dess funktion (Vehmas-Lehto 1999: 92) och som svarar på frågorna varför översättningen behövs och för vem den görs (Reiss & Vermeer 1984: 58). Seriens AV-översättning uppfyller dess skopos eftersom spanskspråkiga personer förstår dialogens innehåll och seriens händelser även om de inte förstår källspråket svenska.

Även om den mest använda översättningsstrategin är neutralisering, som har använts i 52% av total 102 undersökta fall, betyder det inte att AV-översättningen är märkbart neutral eller formellare än källtexten. Eftersom de flesta neutraliserade aspekterna gäller förkortningar av frågeord och indefinita pronomen, som vanligtvis inte förkortas i spanskt talspråk, har det inte så stor betydelse för helheten. För tydlighetens skull har merparten av dem neutraliserats så att AV-översättningen ska vara lättare följa med och mottagaren ska kunna läsa den flytande. Man måste också beakta att det finns mycket språklig variation inom europeisk spanska. Därför är det inte lätt att skriva en variant av talspråk som alla måltextens mottagare kan förstå utan problem eftersom många talspråkliga drag är olika i olika dialekter.

Den näst mest använda metoden är adaptation som har använts i 27% av alla använda metoder totalt. De adapterade aspekterna, såsom svordomar som *fan* och *jävla* och talspråkliga verb som *fixa* och *ligga runt*, förekommer regelbundet i både texterna och de skapar en vulgär samt

talspråklig ton genom hela avsnittet. De få kompenseringarna (bara 4% av alla fall) gäller svordomarna och talspråkliga uttryck som skiljer sig klart från neutralt språk och på det sättet ger en informell nyans åt AV-översättningen.

17% av alla aktuella aspekter har utelämnats vilket inte överraskar eftersom det handlar om AV-översättning. Till skillnad från flera andra översättningsområden finns det vissa gränser gällande plats och tid för den översatta texten (Ingo 2007: 282). Det kan vara orsaken till att någonting har utelämnats. Med tanke på denna serie, dess manus och att det finns så många likadana talspråkliga uttryck och även svordomar i dialogen, är det förstående att just de har utelämnats. Om någon aspekt eller samma ord förekommer flera gånger kan översättare anta att mottagaren redan har märkt det och då måste inte detta upprepas om och om igen. I stället finns det plats för annan information som översättaren vill förmedla via AV-översättningen. Det viktigaste syftet med AV-översättningen är att förmedla det viktigaste innehållet i replikerna och inte att bibehålla all språklig variation.

Eftersom nästan alla anglicismer samt en del av de talspråkliga uttrycken, har utelämnats eller neutraliserats i översättningsprocessen, är AV-översättningen språkligt inte ekvivalent med den svenska dialogens gällande situativ ekvivalens (Catford 1965: 27). Enskilda enheter kan inte bytas mot varandra men på satsnivå är replikerna motsvariga. Därför är texterna innehållsmässigt ekvivalenta eftersom de båda förmedlar samma information samt vulgärt, mångsidigt och färgstarkt språk. Texterna väcker också samma reaktion hos käll- och målspråkets mottagare och på det sättet är de dynamiskt ekvivalenta (Vehmas-Lehto 1999: 56). Likaså uppfyller texterna kriterierna för funktionell ekvivalens eftersom AV-översättningen innehåller de viktigaste delarna av de svenska replikerna (Reiss och Vermeer 1984: 91) och käll- och måltextern har samma användningsändamål (Neubert 1999: 87).

Förutom det ovan nämnda finns det mycket annat som man kunde undersöka. Intressant vore till exempel att utreda replikernas syntax, läsbarhet och tema-remapprincip samt hur detta avviker mellan källdialogen och AV-översättningen. En jämförande studie mellan två eller flera AV-översättningar till olika språk från samma källtext vore en bra utgångspunkt för att studera AV-översättningar, deras översättningsstrategier och -metoder samt få omfattande resultat gällande olika språkpar och hur olika kulturer påverkar översättningsval.

Lika fascinerande vore det att undersöka adaptationerna närmare, hurdana fallen är och vilka skillnader det finns inom adapterade ord och uttryck. Detta skulle kunna vara en mångsidig

undersökning och ge mycket deskriptiva resultat om AV-översättningar och hur varierande adaptationer kan vara. Därtill skulle man kunna studera vilka olika översättningsmetoder som har använts för att översätta ett och samma språkligt fall på olika ställen. Till exempel har vulgarismen *skittråkigt* översatts både med *un puto aburrimiento* ('en fan tråkighet') och *te aburres que te cagas* ('du blir uttråkad att du skiter dig') i mitt material. Att kunna intervjua översättaren skulle erbjuda ytterligare en dimension vid undersökning av översättningsmetoder vid olika språkliga aspekter.

Likaså vore en jämförande studie av AV-översättningar på europeisk och amerikansk spanska mycket givande, t.ex. att ta reda på vilka språkliga aspekter, som talspråkliga uttryck och vulgarismer, avviker mellan de två varianterna av spanska. Om kodväxling och flerspråkighet har bevarats samt vilka stående uttryck som används i AV-översättningen skulle också vara intressanta forskningsfrågor. En annan typ flerspråkighet finns också i serien. En person pratar bara engelska och en pratar mest spanska. Även om jag inte har tagit hänsyn till deras repliker, vore det intressant att undersöka dem närmare i framtida studier, till exempel hur de har översatts till olika spanskor, vad de översatta replikerna innehåller och vilken den språkliga formen är jämfört med källreplikerna på svenska.

Källförteckning

- Ambjörn, Lisa. (2021). *Young Royals SWEDISH Transcript 101 Episode 1*.
<https://www.scribd.com/document/549470591/Young-Royals-SWEDISH-Transcript-101-Episode-1>. (Hämtad 2024-5-4)
- Bolaños García Escribano, Alejandro. (2017). LA VARIACIÓN LINGÜÍSTICA EN SUBTITULACIÓN: EL CASO DE LAS RESTRICCIONES EN LOS AMORES IMAGINARIOS DE XAVIER DOLAN. *Entreculturas* 9: s. 221-237.
<https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1553998> (Hämtad 2024-11-27).
- Bitar, Victoria. (2023). Vet du ens vad bror betyder? *Sveriges röster*.
<https://www.sverigesroster.se/produktion/vet-du-ens-vad-bror-betyder/> (Hämtad 2025.3.8).
- Catford, John Cunnison. (1965). *A linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics*. 4. uppl. Oxford University Press.
- Fariás, Gilberto. (2024). Anglicismo. *Enciclopedia Concepto*. <https://concepto.de/anglicismo/> (Hämtad 2025-1-3).
- Gambier, Yves. (2007). Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksen suuntaviivoja. I Oittinen, R. & Tuominen, T. (red.). *Olennessen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. 2. uppl. Tampere University Press, s. 73–115.
- Hietala, Veijo. (2007). Televisio ja tunteiden semiotiikka. I Oittinen, R. & Tuominen, T. (red.). *Olennessen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. 2. uppl. Tampere University Press, s. 17–29.
- Hoof, Henry van. (1986). *Petite histoire de la traduction en occident*. Cabay.
- IESRibera. (2024). *La familia lingüística a la que pertenece el español*.
<https://iesribera.es/linguistica/a-que-familia-linguistica-pertenece-el-espanol/> (Hämtad 2024-11-07).
- Immonen, Leena. (2008). *Sanojen matkassa kuvatilaan*. Yliopisto Kustannus / Helsinki University Press.
- Ingo, Rune. (1991). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune. (2007). *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

- Jääskeläinen, Riitta. (2007). Av-kääntämisen tutkimus ja tutkimustarpeet Suomessa. I Oittinen, R. & Tuominen, T. (red.). *Olellaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. 2. uppl. Tampere University Press, s. 116–130.
- Oittinen, Riitta & Tuominen, Tiina. (2007). *Olellaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. 2. uppl. Tampere University Press.
- Lehtonen, Mikko. (2007). Ruumis, kieli ja toiminta – Ajatuksia audiovisuaalisten tekstien multimodaalisuudesta. I Oittinen, R. & Tuominen, T. (red.). *Olellaisen äärellä: Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere University Press, s. 30–43.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2024). *DLE Diccionario de la lengua española*. 23. uppl. <https://dle.rae.es> (Hämtad 2025-1-3).
- Saarinen, Tiina. (2020). *Om talspråkliga drag i ungdomsspråket – En jämförande studie av ungdomsromanerna Vinterviken och När det kommer en älskare*. Magisteravhandling, Östra Finlands universitet. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20200351> (Hämtad 2025-4-15)
- SAG: Telemann, Ulf & Hellberg, Staffan & Andersson, Erik 1999: *Svenska Akademiens grammatik* I. Första upplagan. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Silén, Thomas. (2017). Svordomar har blivit en konsumtionsvara. <https://yle.fi/a/7-1256513> (Hämtad 2025-4-15).
- Språkkonsulterna. (2011). *Svordomar, en del av språket*. <https://sprakkonsulterna.se/svordomar-en-del-av-spraket/> (Hämtad 2025-4-15).
- Svenfelt, Dennis. (2020). *Vad är en svordom?* <https://www.ungitro.fi/vad-ar-en-svordom/> (Hämtad 2025-4-15).
- The English Dictionary: the Cambridge Academic Content Dictionary*. (2025). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (Hämtad 2025-4-15).
- Vehmas-Lehto, Inkeri (1999). *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännteoriaan*. 2. uppl. Oy Finn Lectura Ab
- Vetenskapstermbanken i Finland*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/> (Hämtad 2025-1-3).
- Young Royals* (2021). S1:A1:”Avsnitt 1” [TV-program]. Netflix. 1: a juli. <https://www.netflix.com/search?q=young%20royals&jbv=81210762> (Hämtad 2025-4-29)
- Östberg, Urban. (2008). De indoeuropeiska språkens historia. *Språkbruk*. 1 januari. <https://sprakbruk.fi/litteratur/de-indoeuropeiska-sprakens-historia/> (Hämtad 2024-11-07).

Lyhennelmä

Tutkimuksen taustaa, tavoite ja tutkimuskysymykset

Reilun sadan vuoden aikana TV- ja elokuvakulttuuri on kehittynyt paljon ja nyky-yhteiskunnassa on yhä enemmän audiovisuaalista materiaalia, jolloin myös tarve niiden käännöksille kasvaa (Hietala 2007: 17 ja Jääskeläinen 2007: 116). Audiovisuaalinen kerronta on tunteita herättävä media (Hietala 2007: 23), jossa viestin välittäminen vaatii kielellistä ja kulttuurista asiantuntevuutta. AV-käännöksen täytyy olla laadukas ja huoliteltu, sillä se on maailman luetuin tekstityyppi. (Jääskeläinen 2007: 116.)

Tässä tutkielman tavoite on selvittää, mitä käännösmetodeja on käytetty tiettyjen kielellisten aspektien kääntämiseen *Young Royals*-nimisen ruotsinkielisen sarjan audiovisuaalisessa käännöksessä (AV-käännöksessä) Euroopan espanjaksi. Vaikka kääntämistä yleisesti sekä AV-käännöksiä on tutkittu aiemmin, on kielipari ruotsi-espanja harvinainen.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- (1) Miten anglismit, vulgarismit ja puhekielelliset ilmaukset ovat käännetty?
- (2) Mitä käännösmetodeja on käytetty eniten ja mitä vähiten?
- (3) Onko tekstin sanoma pysynyt samana? Ovatko tekstit ekvivalentit?

Jotta voi tarkastella käännöksiä, pitää ottaa huomioon eri käännösstrategiat ja -metodit. Tässä tutkielmassa keskitytään käännösmetodeihin *kompensaatio*, *poisjätto*, *neutralointi* ja *adaptaatio* tutkimalla edellä mainittuja kielellisiä аспекteja.

Teoreettinen tausta

Kääntäminen on hyvin monipuolinen ala, jossa on huomattava kielen ja kulttuurin kulkevan käsikädessä (Reiss & Vermeer 1984: 7). Kääntämisen, ja tulkkauksen, juuret ylettyvät aina 3000-luvulle eaa. (van Hoof 1986: 4–5). Ingo (1991: 24) esittää Georges Mouninin ajatuksen, että kääntäminen on teoriassa mahdotonta mutta käytännössä mahdollista. Ajatuksen taustalla on pohdintaa siitä, tulisiko kohdetekstin muistuttaa lähdetekstiä sisällöllisesti, ulkoisesti vai sekä että, mikä voi olla haastavaa, sillä kääntämistä tapahtuu eri tekstilajien välillä.

Skopos on kreikan kielen sana, joka tarkoittaa tavoitetta tai päämäärää tapahtumalle eli tapahtuman tarkoitusta, kuten kääntämisenalalla käännöksen tarkoitusta (Vehmas-Lehto 1999: 92). Käännöksen *skopos* määrittelee käännösstrategiat ja -metodit ja vastaa kysymykseen,

mihin tarkoitukseen teksti pitäisi kääntää (Reiss & Vermeer 1984: 54). Esimerkiksi jos ruotsinkielistä sarjaa halutaan markkinoita ulkomaille, tarvitsee se käännöksen toisella kielellä. Tällöin käännöksen skopos on, että kohdekielen puhuja ymmärtää, mitä sarjassa tapahtuu. Skopos voi myös ajansaatossa muuttua samoin kuin tieto lähdetekstistä tai kohderyhmästä. (Reiss & Vermeer 1984: 59–60.)

Ekvivalenssi on syntynyt ajatuksesta, että käännöksen ensisijainen tavoite on löytää järkeviä ja oikeita käännösvastikkeita lähdetekstille ja sillä viitataan yhtäläisyysuhteeseen tekstien välillä (Ingo 1991: 81–82). Ekvivalenssiteorioita on monia, jotka painottavat ja priorisoivat eri piirteitä käännösprosessissa. *Funktionaalisen* ekvivalenssin mukaan lähde- ja kohdetekstit ovat ekvivalentit, jos niillä on sama tarkoitus. Tekstityyppi vaikuttaa siihen, mitä piirteitä tekstissä painotetaan (Reiss & Vermeer 1984: 120.) mutta tekstit voi jaotella sen mukaan, millainen suhde kielenkäyttäjillä on lähde- ja kohdetekstiin (Vehmas-Lehto 1999: 87).

Situatiivinen ekvivalenssi perustuu tilanteiden yhtäläisyyteen. Vaikka tilannetta kuvailtaisiin eri merkityskomponentein eri kielisissä teksteissä, voivat tekstit olla toistensa ekvivalentit tilanteen ollessa sama. (Catford 1965: 27–28.) *Dynaaminen* ekvivalenssiteoria puolestaan keskittyy vastaanottajan reaktioon. Käännöksessä on tavoiteltava luonnollista kohdekieltä, jolla välittää lähdekielinen viesti kohdekielelle ja saada aikaan samanlainen reaktio molemmissa vastaanottajissa. (Vehmas-Lehto 1999: 56–58.)

Termi *audiovisuaalinen* tulee latinasta ja tarkoittaa kuvaa ja ääntä yhdistävien tekstien, kuten elokuvien, havainnointia kuulo- ja ääniaistein. Jotkut teoreettiset linjat käännöstieteen alalla väheksyvät AV-kääntämistä, sillä siinä ei voida säilyttää kaikkia lähdetekstin piirteitä. Toiset taas pitävät AV-kääntämistä suuressa arvossa sen haastaessa kääntäjä luomaan illuusio puhutusta dialogista, puhetavasta tai murteesta säilyttäen dialogin keskeisimmän sisällön. (Jääskeläinen 2007: 116) Myös ajan ja tilan puute, vaihtelevat teemat sekä lähde- ja kohdekulttuurien riittävä tuntemus tekevät AV-kääntämisestä haastavaa (Ingo 2007: 282–283).

Tutkielman pohjaidea on sama kuin Alejandro Bolaños García Escribanolla (2017) hänen tutkiessaan ranskankielisen elokuvan espanjankielistä AV-käännöstä ja käytettyjä käännösmetodeja. Hän jakaa mahdolliset käännösmetodit neljään. Ensimmäisessä metodissa, *kompensoinnissa*, lähdetekstin neutraloitu tai poisjätetty piirre kompensoidaan lisäämällä kohdetekstiin samankaltainen elementti, joka voi sisältää eroavaisuuksia lähdetekstiin mutta

se säilyttää tekstistä välittyvän tunteen (Bolaños García Escribano 2017: 235). Toinen on *poisjätto* eli jokin lähdetekstin piirre jätetään kokonaan ilmaisematta eikä sitä korvata millään (DLE 2024). Kolmas metodeista, *neutralointi*, puolestaan tarkoittaa lähdetekstin piirteen normalisoimista tai muuttamista neutraaliksi standardikieleksi (DLE 2024). Neljäs metodi on *adaptaatio*, joka tarkoittaa jonkin kielellisen piirteen sovittamista kohdekieleen sisällyttäen saman sanoman samassa kohtaa tekstiä (Tieteentermi pankki 2020).

Kielellisiä аспектеja, joiden avulla edellä mainittuja metodeja tutkin, on kolme. *Anglismi* on englannin kielestä lainattu sana tai ilmaus. *Vulgarismi* tarkoittaa sivistymätöntä ja karkeaa arkikielistä sanaa ja ilmausta, kuten kirosanoja ja haukkumanimityksiä. *Puhekielelliset ilmaukset* ovat puolestaan epävirallista arkikieltä (Bolaños García Escribano 2017: 224), mitkä eroavat virallisesta kirjakiielestä merkittävästi (Tieteentermi pankki 2016).

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineistona toimii Netflixin tuottaman ruotsalaisen Young Royals-sarjan ensimmäinen jakso, joka julkaistiin vuonna 2021. Valitsin 43 minuuttia kestävä jaksos, sillä se sisältää kiivasta, tiivistä ja tunteikasta dialogia nykyaikaisten nuorten välillä. Sarja kertoo fiktiivisen Ruotsin prinssi Wilhelmin siirtymisestä normaalista lukiosta sisäoppilaitokseen, jossa yhteiskuntaluokat ja koulun sisäinen hierarkia jakaa oppilaita. Olen transkriboinut dialogin itse verkosta saatavan, jokseenkin puutteellisen, käsikirjoituksen avulla. AV-käännöksen espanjaksi kirjasin ylös suoraan sarjan tekstityksistä.

Tutkimusmenetelmät ovat kvalitatiivisia sekä kvantitatiivisia. Dialogista etsin edellä mainitut kielelliset aspektit, AV-käännöksestä niiden vastineet ja tutkin, mitä käännösmetodia kunkin kohdalla on käytetty. Excelin avulla teen havainnollistavia kuvaajia jokaisen aspektin käännösmetodeista, vertailen niitä keskenään ja pohdin niiden vaikutusta AV-käännöksestä välittyvään sanomaan.

Tulokset ja pohdinta

Useita sanoja sisältävät fraasit ja ilmaukset olen laskenut yhdeksi kokonaisuudeksi. Yhteensä tapauksia on 102. Anglismeja näistä on 22. Anglismien neutralointi on ollut käytetyin menetelmä. Jopa 81 % on muutettu neutraaliksi espanjankieliseksi ilmaukseksi. Sekä adaptaatiota että poisjättoa on käytetty vain 9,5 % eikä yhtään anglismia ole kompensoitu. Täten koodinvaihto

ei käy ilmi AV-käännöksestä, mikä on toisaalta ymmärrettävää, sillä kyseessä on nimenomaan AV-käännös espanjaksi.

Vulgarismeja esiintyy dialogissa 20, joista suurin osa, 60 %, on adaptoitu AV-käännökseen. 20 % vulgarismeista on jätetty pois, 15 % vulgarismeista on kompensoitu ja vain 5 % neutralisoitu. Sillä 75 % vulgarismeista on käännökseen adaptoituitu tai kompensoitu, välittyä dialogin värikäs ja rikas kieli myös AV-käännöksestä.

Puhekielellisiä ilmauksia on eniten: 60 tapausta, joista reilut puolet 58 % on neutraloitu käännösprosessissa. 23 % on adaptoitu, 17 % poisjätetty ja 2 % kompensoitu. Sillä suurin osa neutraloiduista ja poisjätetyistä ilmauksista on pronomien ja kysymyssanojen lyhennyksiä, ei niiden puuttumisella AV-käännöksessä ole suurta vaikutusta. Puhekielisen dialogin välittymisen kannalta tärkeämmät arkipäiväiset verbit ja nimitykset ovat suurimmaksi osaksi adaptoitu tai kompensoitu, ja ne luovat AV-käännökseen puhekielisen sävyn.

Käytetyissä käännösmetodeissa on huomattavia eroja eri aspektien välillä, mikä selittyy AV-käännöksen skopoksella: tarkoitus on, että espanjankielinen pystyy seuraavaan sarjaa, jolloin ruudulla näkyvien tekstityksen on oltava selkeä ja helppolukuinen. Vaikka AV-käännöksestä on jätetty pois tai neutraloitu anglismeja ja puhekielisiä ilmauksia, on AV-käännös toimiva, täyttää skopoksensa ja ekvivalentti funktionaalisen ja dynaamisen ekvivalenssin näkökulmasta. AV-käännöksestä välittyy vastaanottajalle lähdekielen tunnesävyt, värikäs kieli ja dialogin keskeinen sisältö. Situaatiivinen ekvivalenssi ei täyty, sillä kaikki tekstien yksiköt eivät vastaa suoraan toisiaan.

Edellä mainittujen tuloksien lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää, miten tekstien syntaksit, helppolukuisuus ja teema-reema-rakenteet eroavat toisistaan ja onko adaptaatioiden välillä eroja. Myös vertaileva tutkimus useamman kielisen AV-käännöksen välillä antaisi kiinnostavia tuloksia niin erilaisista käännösstrategioista ja -metodeista kuin eri kielten ja kulttuurien vaikutuksista käännösvalintoihin.